

Уолтър Скот
АЙВЪНХОУ

ЗЛАТНИ ДЕТСКИ КНИГИ

56

Уолтър Скот

Превод от английски
Теодора Атанасова

Адаптация
Васил Атанасов

TRUD
СОФИЯ, 2010

Walter Scott
Ivanhoe

- © Теодора Атанасова, превод, 2010 г.
- © Васил Атанасов, адаптация, 2010 г.
- © Виктор Паунов, библиотечно оформление, 2010 г.
- © Орлин Атанасов, корица, 2010 г.
- © Книгоиздателска къща „Труд“, 2010 г.

ISBN 978-954-398-051-2

ГЛАВА I

В тази приветлива област на хубава Англия, напоявана от река Дон, в древни времена се простирал огромен лес, който покривал по-голямата част от красивите хълмове и долини между градовете Шефилд и Донкастър. Останки от тази обширна гора все още се виждат край благородническите имения Уентуърт, Уорнклиф-парк и край Родъръм. Тук върлувал някога легендарният дракон от Уентли; тук се водили много ожесточени сражения по време на гражданските войни на Бялата и Червената роза; пак тук в древни времена се подвизавали храбрите разбойнически чети, чиито дела са възпети в английските народни песни.

Тук се развиват и главните събития на нашия разказ, който ни връща назад към един период от края на царуването на Ричард I Лъвското сърце, крал на Англия от 1189 до 1199 г. По онова време отчаяните поданици на Ричард I, подложени на всякакви издевателства от страна на потисниците, мислеха за неговото завръщане от дългото му пленничество като за събитие, което можеха само страстно да желаят, но едва ли и да се надяват, че някога ще доживеят. Благородниците, чиято власт беше нараснала неимоверно през царуването на крал Стивън и едва беше сведена до известно подчинение на короната благодарение на благоразумието на Хенри II, сега пак своеволничеха без мярка; те не зачитаха и без това слабата намеса на

Английския държавен съвет, укрепваха замъците си, увеличаваха броя на наемниците, правеха всички наоколо си свои васали и всеки един от тях всячески се стараеше да има под своя власт въоръжена сила, която да му даде възможност да играе важна роля в смутните събития, които застрашаваха страната.

Особено опасно беше положението на по-дребните благородници или франклени, както ги наричаха, които според закона и в духа на английската конституция имаха право да избегнат феодалната тирания. Ако, както ставаше обикновено, те се поставеха под закрилата на някой от дребните васали и приемеха някаква феодална длъжност в двора му или пък се задължеха чрез договор за взаимна подкрепа да го подпомагат в начинанията му, те можеха наистина за известно време да си поотдъхнат. Но това ставаше за сметка на тяхната независимост, тъй скъпа за всяко английско сърце, и с известен риск да бъдат въввлечени във всякаква необмислена авантюра, в която можеше да се хвърли честолубивият им закрилник. От друга страна, големите владетели разполагаха с толкова разнообразни средства за измъчване и потискане, че никога не им липсваше нито предлог, нито желание да торМОЗЯТ и преследват чак до смърт по-слабите си съседи, които се опитваха да останат независими, разчитайки, че в тези опасни времена собственото им миролюбиво поведение и законите на страната могат да им бъдат достатъчна защита.

Последиците от завладяването на Англия от Вилхелм* увеличаваха тиранията на благородниците и страданията на по-нисшите слоеве. Четири поколения не бяха успели достатъчно да размесят кръвта на нормани и англосаксонци и да обединят посредством общ език и интереси двата враждуващи народа, единият от

---

* *Вилхелм Завоевателя* – нормански херцог, завладял Англия през 1066 г. след сражението при Хейстингз – бел. прев.

които все още бе опиянен от победата, а другият пъшкеше от последиците на поражението. След битката при Хейстингз властта беше изцяло в ръцете на норманците. Всички саксонски принцове и благородници с много малко изключения бяха унищожени или лишени от права. Малцина все още притежаваха земя в страната на дедите си, макар и като собственици от по-долен ранг. Кралете се стремяха да покорят онези, които с право смятаха за изпълнени с най-непримирима омраза към победителя. Законите за лова и други подобни, непознати дотогава на по-мекия и свободолюбив дух на саксонците, легнаха на гърба на поробеното население, за да го накарат още по-силно да почувства тежестта на наложените му феодални окови. В кралския двор и в замъците на големите благородници, които се мъчеха да подражават на великолепието и тържествеността на двореца, се говореше само норманофренски. В съдилищата се пледираше и присъдите се четяха на същия език. С една дума, френски беше езикът на благородниците, на рицарите и дори на правосъдието, а далеч по-могъщият и изразителен англосаксонски език бе изоставен само на селяците и ратаите, които не познаваха друг. Но необходимостта от отношения между господарите на земята и угнетените нисши създания, които я обработваха, постепенно породиха един език, смесица от френски и англосаксонски, чрез който те можеха взаимно да се разбират. От тази нужда израсна малко по-късно днешният английски език, обединил така сполучливо речта на победителите с речта на победените и обогатен по-късно със заемки от класическите, както и от южноевропейските езици.

Сметнах за нужно да опиша това положение на нещата за осветление на обикновения читател, който може би забравя, че макар и никакво историческо събитие като война или въстание да не свидетелства за съществуването на англосаксонците като

отделен народ след царуването на Вилхелм Завоевателя, все пак големите национални различия между тях и победителите, споменът за миналото и мисълта за сегашното им унижено положение продължаваха да държат отворени нанесените рани чак до царуването на Едуард III, крал от 1327 до 1377 г., и да се разграничават потомците на едните от потомците на другите.

Слънцето залязваше над една от тучните поляни на гората. Стотици нискостеблени клонести дъбове, вероятни свидетели на походите на стройни редици от римски воители, простираха чворести клони над дебел килим от прекрасна зелена трева. На места измежду дъбовете имаше букове, див чемшир и най-различни други дървета, поникнали тъй нагъсто, че почти не пропускаха хоризонталните лъчи на залязващото слънце. Другаде дъбовете растяха нарядко, така че помежду им се разкриваха далечни простори, които мамят окото и въображението ни си ги представя като пътеки към още по-диви горски самоти. В гъстата червените лъчи на слънцето проникваха с пречупена и избледняла светлина, която огряваше изпочупените клони и обраслите с мъх стволоче на дърветата. Но по откритите места те хвърляха ярки петна върху тревата, до която достигаха. Едно доста голямо пространство в средата на поляната някога трябва да е било използвано за молитвени церемонии на древните келтски жреци – друидите, защото на върха на една могила с толкова правилна форма, че изглеждаше изкуствена, още се издигаше част от кръгла площадка, настлана с големи груби неодялани камъни. Седем от тях бяха изправени, останалите бяха изместени може би от някой ревностен християнин и лежаха търкулнати близо до някогашното си място и по склона на могилката. Само един голям камък се беше изтърколил чак в подножието и бе препречил пътя на едно поточе, което течеше спокойно и безгласно в полите

на възвишението, и само тук, срещайки съпротивата на камъка, бълбукаше тихичко.

Две човешки фигури допълваха пейзажа. По вид и облекло те бяха от онези груби селяци, които по него време обитаваха западния район на Йоркшир. По-старият имаше суров и неугледен вид. Облеклото му беше най-простото, което можете да си представите – състоеше се от тясна права дреха с ръкави, направена от щавена кожа на някакво животно. Първоначално козината е била оставена по кожата, но сега беше толкова изтъркана, че бе трудно да се познае от какво животно е. Това първобитно одеяние стигаше от шията до коленете и изпълняваше функциите на всяко друго облекло; отворът на врата бе достатъчно широк да мине през него главата, и вероятно дрехата се навличаше по този начин като риза или като древна бойна ризница. На краката си носеше цървули, вързани с връзки от свинска кожа, над глезените изкусно увита кожена ивица покриваше прасците му до коленете, които бяха голи като при шотландските планинци. За да прилепва дрехата още по-плътно о тялото, тя бе пристегната на кръста с широк кожен колан с пиринчена тока. От едната страна на токата висеше торбичка, а от другата кози рог с мундщук. На ремъка бе затъкнат един от тези дълги, широки ножове с две остриета и дръжка от еленов рог, които се произвеждат в този край и още тогава се наричали шефилдски ножове. На главата си този мъж не носеше никакво покривало освен собствената си гъста и сплъстена коса, която слънцето бе изгорило до ръждив тъмночервен цвят, рязко противоположен на русата или кехлибарена брада по бузите му. Остава да споменем само още една част от облеклото му, а тя е твърде забележителна, за да я отменим. Това бе един пиринчен пръстен, подобен на кучи гердан, но без отвор, здраво запоен на шията, достатъчно широк, за да не му пречи да диша, но не достатъчно, за да се освободи от него

без помощта на пила. На този необикновен гердан бе написано със саксонски букви: „Гърт, син на Беоулф, роден крепостник на Седрик от Ръдъруд“.

До свинаря, защото такъв беше Гърт, на един от повалените друидски паметници седеше човек, на вид десетина години по-млад. Неговото облекло, макар и да наподобяваше това на другаря му по кройка, беше от по-хубав материал и по-причудливо. Жакетът му бе боядисан светлолилаво и върху лилавия цвят бяха направени опити да се изпишат разноцветни гротескни орнаменти. Над жакета той носеше късо наметало едва до средата на бедрата. То беше от яркочервен плат, доста изцапано и подплатено с яркожълто. И тъй като можеше да го мята ту на едното, ту на другото си рамо, или когато му скимне, цял да се увие в него, голямата ширина в сравнение с недостатъчната дължина правеше от тази дреха твърде странна пелерина. Човекът носеше на ръцете си тънки сребърни гривни, а на шията пръстен от същия метал с надпис: „Уомба, син на Уитлес*, крепостник на Седрик от Ръдъруд“. Тази личност носеше цървули като на другаря си, но вместо да бъдат увити в кожени навои, краката му бяха обути в нещо като гамаша – единият червен, другият жълт. Той имаше и шапка с няколко звънчета, които се окачват на шията на ястреб, и те звънтяха, щом си мръднеше главата. И тъй като не стоеше ни минута неподвижен, подрънкването беше почти непрестанно. По ръба на шапката му имаше лента от твърда кожа, с изрязани фигури по горния ѝ край като корона, а над нея се издигаше островърха дълга торба, която падаше над едното му рамо като старовремска нощна шапчица или като торба за цедене на пелте. На тази именно част бяха прикрепени звънчетата. Те, както и формата на шапката и неговото полумалоумно, полулукаво изражение, бяха достатъчно доказателство, че той

---

*Безумния – бел. прев.

принадлежи към класата на шутовете или смешниците, които богатите държаха в домовете си, за да разсейват скуката на дългите часове, прекарвани по принуда вкъщи. Също като другаря си той носеше торбичка на пояса си, но нямаше нито рог, нито нож, тъй като вероятно считаха, че принадлежи към класа, на която е опасно да се поверява хладно оръжие. Вместо това имаше дървен меч, подобен на меча, с който Арлекино върши чудеса на модерната сцена.

Външният вид на двамата едва ли представляваше толкова очебиен контраст, колкото изразът и поведението им. Крепостникът, или робът, бе тъжен и намусен. Погледът му бе вперен в земята с униние, което би могло да се сметне за апатия. Обаче пламъкът, който от време на време проблясваше в очите му, показваше, че под привидното безразличие дреме чувството на потиснат, но склонен към съпротива човек. Напротив, погледът на Уомба издаваше, както обикновено у такива хора, някакво празно любопитство, нервна неспособност да се закрепят на едно място и самодоволство от собственото му положение и вид. Разговорът помежду им се водеше на англосаксонски, езика на по-нисшите класи, с изключение на норманските войници и преките лични слуги на големите феодали.

– Свети Уитоулд да поразят тези проклетите свине! – каза свинарят и изсвири силно с рога си, за да събере разпръснатото стадо, докато те, отговаряйки на зова му със също такива мелодични звуци, съвсем не бързаха да се откъснат от богатата трапеза от буков и дъбов жълъд, с който се угояваха, и да напуснат тинестите брегове на рекичката, където някои от тях, до половината във водата, се протягаха на воля, без да дават пет пари за виковете на пазача си. – Свети Уитоулд да поразят и тях, и мене! – продължи Гърт. – Ако двукракият вълк не грабне някоя от тях, преди да мръкне, човек да не съм! Хей, Фангз, Фангз! – провикна се той с все гърло на едно одърпано, подобно на вълк куче,

полумастиф, полухрътка, което тичаше с накуцване, уж да помогне на господаря си да събере непокорните грухльовци. В действителност, дали защото не разбираше знаците на свинаря, или пък не си знаеше работата, или пък със съзнателна зла умисъл, то само ги разгонваше и правеше повече пакост, отколкото добро.

– Дяволът да му изтръгне зъбите – каза Гърт – и най-голямо зло да сполети горския пазач, дето реже предните нокти на кучетата ни и ги прави негодни да си гледат работата! Уомба, ако си човек, стани и ми помогни. Разходи се зад баира, за да минеш откъм гърба им, без да те подушат, и тогава можеш да ги подкараш пред себе си като кротки агънца.

– Работата е там – рече Уомба, без да мръдне от мястото си, – че аз се посъветвах с краката си по този въпрос и те са на мнение, че да повлека шарените си дрехи по тези тресавища, би било акт на неучтивост спрямо собствената ми високопоставена особа и кралски одежди. Затова, Гърт, аз те съветвам да повикаш Фангз и да оставиш стадото на съдбата му. Все едно дали ще попаднат в ръцете на пътуващи войници, на разбойници или на странстващи пилигрими – ще бъдат превърнати в нормани още тази нощ, за твое утешение.

– Свинете да станат нормани за мое утешение! – учуди се Гърт. – Обясни ми какво искаш да кажеш, Уомба, защото мозъкът ми е много бавен и грижите ми са твърде много, за да гадая гатанки.

– Е, ти как наричаш тези грухтящи животни, дето тичат на четири крака? – попита Уомба.

– Свине, глупчо, свине* – каза свинарят, – всеки глупак знае това.

---

*Следващият диалог е игра на думи. В английски език животните, чието месо се използва за храна, имат имена от англосаксонски произход (swine – свиня, ox – вол, calf – теле). За месото им обаче се употребяват думи от френски произход (pork – свинско, beef – говеждо, veal – телешко) – бел. прев.

– И „свиня“ си е хубава англосаксонска дума – рече шутът. – Ами как наричаш свинята, когато е одрана, изкормена, нарязана на четири и провесена с краката нагоре като предател?

– Свинско – отговори свинарят.

– Радвам се, че всеки глупак знае и това – каза Уомба. – А „свинско“ е на норманофренски. И така, докато свинята е жива и за нея се грижи саксонски роб, тя си върви със саксонското име. Тя става норманка, когато я занесат в замъка да пирува сред благородниците. Как мислиш, а, приятелю Гърт?

– Права ти е науката, приятелю Уомба, както и да е влязла в тиквата ти.

– Мога и още да ти кажа – продължи Уомба със същия тон. – Ето например градският съветник Волът си пази саксонското название, докато е под грижите на крепостници и роби като теб, но става „говеждо“, смел и галантен французин, когато достигне до достопочтените челюсти, които са отредени да го изядат. Господин Теле по същия начин става Господин Телешко. Той е саксонец, докато се нуждае от грижи, а приема норманско име, когато доставя наслада на трапезата.

– Кълна се в свети Дънстън – отвърна Гърт, – ти говориш тъжни истини. Малко ни е останало освен въздуха, който дишаме, ама и него, изглежда, са ни оставили след много колебания, и то само за да можем да вършим всичко, което ни трупат на гърба. Най-хубавата и тлъста храна е за техните трапези; най-хубавите жени – за техните легла; най-добрите ни и храбри синове стават войници на чуждите господари и оставят костите си да се белеят по далечни земи. Тук остават малцина, които имат желание или сила да защитят злочестия саксонец. Бог да благослови нашия господар Седрик – мъжки се труди той да попълни тази празнина. Но Реджиналд Фрон де Бьоф скоро сам ще дойде тук и ще видим каква полза ще има Седрик от всичките си старания. Хей, хей! – провикна се той по-

високо. – Ха така, ха така, браво, Фангз. Прибрал си ги всичките и хубавичко си ги повел. Юнак!

– Гърт – каза шутът, – знам, че ме смяташ за глупак, иначе не би бил така непредпазлив да си развържеш пред мен езика. Една дума да кажа пред Реджиналд Фрон де Бьоф или пред Филип де Малвоазен, че си говорил предателски против норманите, и край на свинарството ти – ще се залюшкаш на някое от тези дървета за назиждане на всички злоезичници против достойните.

– Куче такова, да не вземеш да ме издадеш, след като сам ме подведе да приказвам, та да си намеря белята?

– Да те издам ли? – отвърна шутът. – Не, това би подобавало на умен човек. Един глупец не умее така да се нарежда. Но я по-тихо! Кой идва насам? – и той се заслуша в дочуващия се конски тропот.

– Няма значение кой е – каза Гърт, който бе събрал стадото си и подпомогнат от Фангз, го подкарваше по една от дългите пътеки между дърветата.

– Не, аз трябва да видя ездачите – отговори Уомба. – Те може да идват от царството на феите и да носят вести от крал Оберон.

– Чумата да те вземе – отвърна свинарят, – дето приказваш такива работи, докато на няколко мили от нас вилнее такава буря с гръм и мълнии! Слушай как тътнат гръмотевиците! Не съм виждал през никоя летен ден такива големи плоски капки да падат от облаците. Пък и дъбовете, макар че времето е тихо, пышкат и скърцат кло̀ни, сякаш вещаят буря. Ти, ако щещ, мъдрувай. Ама послушай ме веднъж – ха да се приберем дома, преди да се е разбушувала бурята, защото нощта ще бъде страшна.

Уомба сякаш почувства силата на тези думи и тръгна с другаря си, който пое пътя си, вдигайки една дълга гега от тревата. И този втори Евмей* закрачи бързо по горската поляна, подкарвайки напред с помощта на Фангз цялото си стадо от несладкогласни питомци.

---

*Евмей – свинарят на Одисей от Омировата „Одисея“ – бел. прев.